

НАЈСТАРИЈИ СРПСКИ РАТНИК: ИЗМЕЂУ СЛАВЕ И АГОНИЈЕ

Александар Апостоловски

Херој за сликање

Алекса Радовановић (104) пола века ишчекује пензију и дочекује делегације

Старац води рачуна о протоколу: „Где сте до сада, устао сам још у четири изјутра”. Као на свечаном пријему у Белом двору, дочекује званице. Испред трема његове куће, у пејзажу прелепог имања на узвишици, ишараног баштама и шљивиком, гости се рукују са најстаријим српским ратником Алексом Радовановићем.

Трава одавно није покошена. Сат и по хода у брдима, од места где је рођен пре 104 године, у сеоској кући на крају Медвеђе, налазила се турска граница. Била је то прва година 20. века. Сада је ту административна линија с Косовом и Метохијом.

Вајар Светомир Радовић са Дорћола фотографише сваки покрет деда Алексе. Ускоро ће јунак из ослободилачких и грађанских ратова ући међу славне Србе. Као воштана фигура.

„Џице” за сниматеље

Кожа деда Алексе је готово прозирна, мека, као у детета. Већ је навикао да позира фоторепортерима, да има стрпљења са сниматељима, миран је док чека да још једном одржи протоколарни говор о историји кроз коју је прохујао. И шта се променило од тада? „Ништа, роде мој, све је било узалуд”, каже уморни стари херој.

Делегације из разних крајева Србије чести су гости у његовом дому.

Политичари такође схватају маркетиншки потенцијал сусрета са Алексом Радовановићем. Све више њих би да се слика са човеком који је још као дечак, узео очеву пушку и побегао у шуму. Борио се у Топличком устанку, ратовао против Бугара и Албанаца. После Првог рата, био је жандар у Сплиту, а потом и у Мостару, где је гушио побуне против краља.

Други светски рат је дочекао у Призрену. После одисеје на Косову, крајем Другог рата, налетео је на партизане. Дошао је кући у Медвеђу јуна 1945. године, као мајор.

„Ставите ми моје џице”, тражи ордење од кћерке Стане и почиње импровизирана конференција за новинаре.

„Не може бити ништа друго од нас, осим што јесмо – Срби”, започиње свој монолог. Бомбардовање НАТО-а 1999. године издваја као једно од најтежих искушења која је проживео: „Авиони заокружили цело небо, можете погинути на пољу, свуда. А Први рат? Пушка њему и мени у руке, чија је мишица јача, он боље бије”.

Упознао се са нашим политичким лидерима. Само Милошевића није видео: „Утекао је за неколико дана”.

Недавно је у Ужицу предложио да, под старе дане, оде у Хаг. Код Карле дел Понте. Али, не пуштају га.

„Остао бих тамо”, саопштава он последњу жељу. Морао би да види и Светозара Маровића. Шта би му рекао, питају новинари?

– То је моја ствар – одговара старац.

Како коментарише актуелну ситуацију, шта ће бити са Србијом, ређају се питања?

– Реците ми ви – каже он, посматрајући сажаливо госте. – Ви ћете пропасти, децо моја. За вас се плашим. Много сте се изгубили... Слаб рад, слабо поштовање... Јурите за столицама... Удаљили сте се од родитеља.

Да би ублажио своје катастрофичне прогнозе, шали се: „Хоће да ме ожене на Чукарици. Спремају и девојачку собу. Али, цабе, нисам видео ђевојку”.

Под сводовима без купатила

Све подсећа на идилични викенд са херојем. Чак и његов основни мото: „Чувајте се италијанских топова и српских лопова”, изазива салве смеха. Док говори како би се вратио на Косово, само да је 20 година млађи, док званице плескају његовим патриотским порукама, док се представници општине хвале како су му јесенас увели телефон у кућу, а зимус воду, у тесној соби, чији су зидови окићени дипломама, медаљама части и новинским чланцима, кћерка Стана не може да заустави сузе.

Јер, када делегације оду, када се камере угасе, када двориште са обраслом травом поново опусти, деда Алекса се враћа у своју кућицу са сводовима у којој нема купатила, седа на бели метални кревет из Другог рата, још ишчекујући дан када ће му поштар донети крвљу оверене пензије које потражује више од пола века. Да ли ће Србија вратити све дугове најстаријем ратнику чије подвиге нико не демантује и кога француски председник (начуо је старац: „Онај Ширак”) намерава да одликује Легијом части?

„Никада није добио ни динара од државе. Узалуд је обијао прагове тражећи пензију. Немам неки пут да му дам ни чашу млека”, каже кћерка Стана. Последњих година, један српски бизнисмен даје му 10.000 динара месечно. Купио му је телевизор и видео-рекордер.

Станине две сестре су у Београду, а остале три у Немачкој. Деца су расута по свим странама света. Један је стигао и до Сенегала. А Станин тридесетједногодишњи син Саша, једини наследник најстаријег српског ратника који је остао у Копненој зони безбедности, четири године узалуд тражи посао.

Али, Саша неће поновити деда Алексину грешку. Неће ратовати за земљу у безброј узалудних ратова, да би га она на крају презрела, остављајући га без динара у собама које личе на хелије, обећавајући му само да ће, као живи споменик, ускоро dospети у музеј воштаних фигура.

Сашина последња станица неће бити Београд. И он ће постати жртва „српског егзодуса у Вићенци”, италијанском индустријском граду у који се последњих година иселило око 1.000 Срба из Медвеђе.

Чему ратник дугује дуговечност? Вероватно генима, отац му је умро у 105. години. Оставио је дуван пре 40 година, једе мало. „Ликвидирао” је ракију и кафу. Сок пије понекад, кад открива споменике.

27.04.2004.